

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:

**ДІЯЛЬНІСТЬ ТОРГОВЕЛЬНО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ
У СФЕРІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ**
(на матеріалах Торгово-промислової палати України, м. Київ)

Студента 4 курсу, 16 групи,
спеціальності 291 «Міжнародні
економічні відносини» освітньої
програми «Міжнародний бізнес»

Ткаченка
Івана
Сергійович

(підпис)

Науковий керівник
доктор економічних наук,
доцент

Бохан
Аліна
Василівна

(підпис)

Гарант освітньої програми
кандидат економічних наук,
доцент

Лежешьокова
Вікторія
Геннадіївна

(підпис)

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет міжнародної торгівлі та права
Спеціальність «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма «Міжнародний бізнес»

Кафедра світової економіки

Затверджую

Зав. кафедри _____

«__» _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студентіві

Ткаченку Івану Сергійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проєкту):

«Діяльність торговельно-промислової палати у сфері розвитку підприємництва України» (на матеріалах Торгово-промислової палати України, м. Київ).

Затверджена наказом ректора від «20» грудня 2022 р. № _____

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проєкту) 23 травня 2023 року

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проєкту).

Мета роботи (проєкту): дослідження особливостей діяльності торговельно-промислової палати у сфері розвитку підприємництва України.

Об'єкт дослідження: є процес функціонування торговельно-промислової палати в умовах трансформації економічного середовища підприємництва.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні проблеми діяльності торговельно-промислової палати в контексті розвитку підприємництва.

4. Перелік графічного матеріалу: 7 рисунків.

5. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціативи)	Підпис, дата		
		Завдання видав	Завдання прийняв	

6. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту):

Вступ

Розділ 1. Теоретичні та практичні аспекти розвитку торговельно-промислової палати.

1.1. Сутність та особливості розвитку торговельно-промислової палати.

1.2. Аналіз напрямів діяльності Торгово-промислової палати України.

Висновки розділу 1.

Розділ 2. Рекомендації щодо удосконалення діяльності Торгово-промислової палати України.

2.1. Оцінка середовища функціонування Торгово-промислової палати України.

2.2. Напрями вдосконалення діяльності Торгово-промислової палати України в контексті сприяння розвитку підприємництва.

Висновки до розділу 2.

Висновки та пропозиції.

Список використаних джерел.

7. Календарний план виконання роботи (проєкту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1.	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми ВКР	до 20.12.2022	20.12.2022
2.	Узгодження плану ВКР з науковим керівником	до 10.02.2023	17.02.2023
3.	Подача науковому керівнику на рецензування 1-го розділу ВКР	до 28.02.2023	06.06.2023
4.	Подача науковому керівнику на рецензування 2-го розділу ВКР	до 26.04.2023	06.06.2023
5.	Подача готової ВКР науковому керівнику	до 23.05.2023	06.06.2023
6.	Подача готової ВКР на кафедру	до 23.05.2023	06.06.2023
7.	Попередній захист ВКР	30.05.2023 – 10.06.2023	12.06.2023
8.	Захист ВКР	15.06.2023 – 24.06.2023	.06.2023

8. Дата видачі завдання «10» лютого 2023 р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проєкту):

Бохан А. В.

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Керівник освітньої програми:

Лежешьокова В. Г.

(прізвище, ініціали, підпис)

11. Завдання прийняв до виконання студент

Ткаченко І. С.

(прізвище, ініціали, підпис)

12. Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Представлена на рецензування Випускна кваліфікаційна робота (ВКР) студента Ткаченка Івана Сергійовича виконана в розрізі теми «Діяльність торговельно-промислової палати у сфері розвитку підприємництва України». ВКР виконана на матеріалах Торгово-промислової палати України, м. Київ.

У першому розділі автором визначено сутність та особливості розвитку торговельно-промислової палати, проаналізовано напрями діяльності Торгово-промислової палати України. У другому розділі студентом здійснена спроба надати рекомендації щодо удосконалення діяльності Торгово-промислової палати України на основі оцінки середовища її функціонування, а також можливих напрямів вдосконалення діяльності в контексті сприяння розвитку підприємництва. Але при виконанні ВКР студентом використаний переважно ресурс (иссі.org.ua). Недостатньо висвітленим є теоретико-концептуальний елемент розвитку торговельно-промислових палат.

Загалом наукове дослідження та оформлення ВКР відповідає вимогам даного виду робіт згідно освітнього ступеня «бакалавр», спеціалізації «Міжнародний бізнес». ВКР студента Ткаченка І.С. рекомендована до захисту.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

_____ Бохан А.В

(підпис, дата)

13. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проєкт)

Випускна кваліфікаційна робота (проєкт) студента

Ткаченко І.С.

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційної комісії.

Керівник освітньої програми _____ Лежетьокова В.Г.

(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____ Дугінець Г.В.

(підпис, прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2023 р.

АНОТАЦІЯ

Ткаченко І. С. Діяльність торговельно-промислової палати у сфері розвитку підприємництва України (на матеріалах Торгово-промислової палати України, м. Київ). Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю «Міжнародні економічні відносини», освітньою програмою «Міжнародний бізнес». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

Випускна кваліфікаційна робота присвячена актуальним питанням розвитку ТПП у сфері підприємництва в Україні. На основі дослідження матеріалів ТПП України виконано аналіз теоретичних та практичних аспектів конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах. Визначено роль ТПП в стимулюванні економічного зростання та розвитку підприємництва. Сформульовано висновки та розроблено рекомендації щодо удосконалення діяльності ТПП з метою підтримки підприємництва в Україні.

***Ключові слова:** торгово-промислова палата, розвиток підприємництва, конкурентоспроможність, економічне зростання, стимулювання.*

ANNOTATION

Tkachenko I. S. The Activities of the Chamber of Commerce and Industry in the Development of Entrepreneurship in Ukraine (based on the materials of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine, Kyiv). Bachelor's thesis for the degree in International Economic Relations, educational program "International Business". State Trade and Economic University, 2023.

This bachelor's thesis focuses on the current issues of the development of the Chamber of Commerce and Industry in the field of entrepreneurship in Ukraine. Based on the analysis of materials from the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine, the theoretical and practical aspects of competitiveness of enterprises in modern conditions have been examined. The role of the Chamber of Commerce and Industry in stimulating economic growth and entrepreneurship development has been determined. Conclusions have been formulated, and recommendations for improving the activities of the Chamber of Commerce and Industry to support entrepreneurship in Ukraine have been developed.

***Keywords:** Chamber of Commerce and Industry, entrepreneurship development, economic growth, recommendations, stimulation.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ.....	5
1.1. Сутність та особливості розвитку торговельно-промислової палати.....	5
1.2. Аналіз напрямів діяльності Торгово-промислової палати України.....	11
Висновки розділу 1.....	16
РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ.....	17
2.1. Оцінка середовища функціонування Торгово-промислової палати України....	17
2.2. Напрями вдосконалення діяльності Торгово-промислової палати України в контексті сприяння розвитку підприємництва.....	23
Висновки до розділу 2	26
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах глобалізації та активізації розвитку сфери підприємництва, торговельно-промислова палата (ТПП) відіграє ключову роль у сприянні розвитку міжнародного бізнесу та підтримці підприємницької діяльності. Україна, як країна зі значним потенціалом для розвитку бізнесу, залежить від ефективного функціонування ТПП. Саме тому дослідження діяльності ТПП є надзвичайно актуальним і важливим для розуміння механізмів підтримки та розвитку підприємницького потенціалу в умовах глобалізації.

Метою дослідження є визначення особливостей діяльності торговельно-промислової палати у сфері розвитку підприємництва України.

Відповідно до поставленої мети було визначено наступні **завдання** дослідження:

- визначити сутність та особливості розвитку торговельно-промислової палати;
- здійснити аналіз напрямків діяльності Торгово-промислової палати України;
- оцінити середовище функціонування Торгово-промислової палати України;
- визначити напрями вдосконалення діяльності Торгово-промислової палати України в контексті сприяння розвитку підприємництва.

Об'єкт дослідження: є процес функціонування торговельно-промислової палати в умовах трансформації економічного середовища підприємництва.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні проблеми діяльності торговельно-промислової палати в контексті розвитку підприємництва.

Методи дослідження. При написанні випускної кваліфікаційної роботи були використані наступні методи: аналітичний метод (для вивчення та аналізу функцій, завдань, програм та послуг ТПП); емпіричні методи (для збору та аналізу статистичних даних щодо результативності діяльності палати.);

експертний метод (для отримання думок та рекомендацій від експертів з питань підприємництва та розвитку бізнесу); історичний метод (для вивчення еволюції ТПП України).

Інформаційна база дослідження: офіційні документи, звіти та програми ТПП України; статистичні дані та звіти відповідних державних органів та структур; наукова література, публікації та дослідження, що стосуються тематики підприємництва та розвитку бізнесу; електронні ресурси та бази даних, які містять інформацію про ТПП та її діяльність.

Практичне значення. Наукове дослідження спрямоване на розкриття ролі та значення ТПП України у сфері розвитку підприємництва. Результати дослідження допоможуть виявити потенційні можливості для підтримки та стимулювання підприємницької активності в нашій державі та сприятимуть подальшому покращенню діяльності ТПП України.

Структура випускної кваліфікаційної роботи складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків та пропозицій, 7 рисунків, списку використаних джерел (37 найменувань). Загальний обсяг роботи – 28 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ.

1.1. Сутність та особливості розвитку торговельно-промислової палати.

Торговельно-промислова палата (ТПП) є однією з ключових організаційних форм об'єднання підприємців у багатьох країнах світу, включаючи Україну. Вона виконує важливу роль у сприянні розвитку та підтримці підприємницької діяльності, створюючи умови для зростання бізнесу та покращення економічного клімату.

Основна сутність ТПП полягає у представництві та захисті інтересів підприємців перед владними структурами та громадськістю. Вона створює платформу для співпраці, обміну досвідом та взаємодії між підприємствами різних секторів економіки. ТПП забезпечує інформаційну та консультаційну підтримку для підприємців, надаючи їм доступ до актуальних даних, аналітичної інформації та експертної думки.

Характерною особливістю розвитку ТПП є постійна адаптація до змін у соціально-економічному середовищі. Вона пристосовується до нових тенденцій, викликів та потреб підприємницького сектора. ТПП активно співпрацює з урядом, надаючи рекомендації щодо політики підтримки підприємництва, сприяючи створенню сприятливих умов для бізнесу та вирішенню проблем, з якими зіштовхуються підприємці.

Відповідно до Закону України «Про ТПП України», ТПП – це неурядова, некомерційна автономна організація, яка реєструє українських юридичних осіб та громадян як підприємців та створює асоціації на добровільній основі [1].

ТПП є членом Міжнародної торгової палати і Всесвітньої федерації торгово-промислових палат та Асоціації європейських торгово-промислових палат [2].

Усі розвинені країни мають торгово-промислові палати. Поняття «ТПП» (ТПП) зародилося на заході, а саме у Франції в XVI ст. Це було пов'язано з виникненням некомерційних асоціацій, де представники бізнесу об'єдналися, щоб сформулювати спільні правила торгівлі та виробництва [3].

Саме з цього періоду розпочався рух ТПП, а філії, офіси та системи компаній «Зовнішсервісу» охоплювали всі регіони України. У 1972 році створена ТПП на базі філії радянської ТПП. Як незалежна Торгова палата України вона почала активно розвиватися у 1992 році. 2 грудня 1997 року Верховна Рада ухвалила український «Закон про ТПП України» [4].

Загальний закон розвитку ринкової економіки визначає тотожність функцій та завдань, які виконує та використовує ТПП. Наразі понад 8500 суб'єктів господарювання усіх форм є членами ТПП України. Основним завданням ТПП є створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, сприяння загальному розвитку наукових, технологічних та торговельних відносин між українськими підприємцями та їхніми іноземними партнерами, а також представництво інтересів її членів в економічній діяльності в Україні та за кордоном.

ТПП України виконує свої функції самостійно або через регіональні торгово-промислові палати, що діють в регіонах та містах, а також підприємства та інші організації, створені через них, а також об'єднує та координує їх діяльність.

На сучасному етапі ТПП надає практичну допомогу підприємцям у здійсненні торговельно-економічної діяльності на внутрішньому та зовнішньому ринках, сприяє експорту українських товарів та послуг. Для цього членам організацій надається широкий спектр професійних послуг, у тому числі іноземні торговельні консультування та оцінка ринку, незалежна ідентифікація товарів та оцінка рухомого майна. А також нерухомості, нематеріальних активів, надання товарів за допомогою штрих-коду, патентних та ліцензійних послуг, складання документів для забезпечення захисту інтелектуальної

власності тощо. Господарська палата надає українським та іноземним підприємцям ділову та юридичну інформацію, організовує семінари, конференції, виставки в Україні та за кордоном та веде ділові переговори з економічних питань.

Доцільно зазначити, що ТПП та регіональні торгові палати, уповноважені урядом України, видають сертифікати походження та карнет АТА – (уніфікований міжнародний митний документ), а також надають послуги, пов'язані з видачою цих документів. ТПП України вирішує форс-мажорні ситуації, а також встановлює торговельні та портові митниці в Україні.

З урахуванням необхідно розвитку міжнародного співробітництва, ТПП України провела неурядову реєстрацію вітчизняних компаній, і їх фінансовий стан доводить їх надійність як партнерів у підприємницькій діяльності в Україні та за кордоном. Свідоцтво про реєстрацію, видане ТПП, підтверджує стабільний фінансовий стан компанії та надає партнерам гарантію того, що таким компаніям можна довіряти. У Міжнародному комерційному арбітражному суді в ТПП України діють Міжнародний комерційний арбітражний суд, Морська арбітражна комісія та Арбітражний суд.

ТПП має Комітет Департаменту підприємців для незалежного перегляду нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку та зовнішньоекономічну діяльність, а також професійних знань з питань, що стосуються прав та інтересів підприємців та надає рекомендації державним органам від імені членів Палати комерції для їх вдосконалення [2].

Нині ТПП України є членом Міжнародної торгової палати та Всесвітньої торговельної палати, Асоціації європейських торгово-промислових палат, Ділової ради Чорноморського економічного співтовариства та Асоціації ТПП «Китай-Європа» [5]. ТПП України має представників у 25 країнах та підтримує партнерські відносини з подібними національними та регіональними установами майже у 90 країнах [6].

З метою сприяння розвитку міжнародних економічних відносин ТПП України та її іноземні партнери створили спільне консалтингове агентство-Комерційний комітет та Змішану ТПП [7].

Методично здійснюється аналізування діяльності ТПП, яке, представляє собою оцінювання відповідності індикаторам територіального значення, що дає змогу робити висновки про актуальність діяльності ТПП відносно сучасних потреб підприємництва [8].

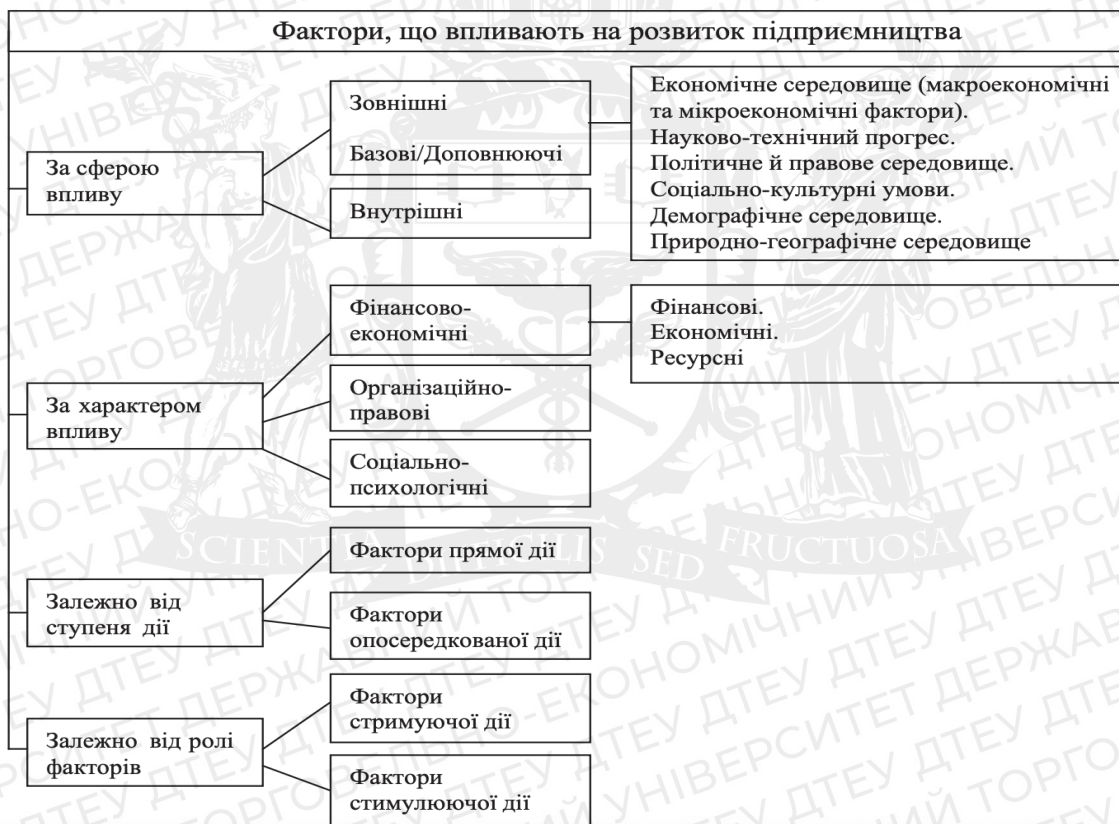

Рис. 1.1 Класифікація факторів впливу на розвиток підприємництва

Джерело: розроблено автором

ТПП взаємопов'язані з урядовими органами у сфері формування економічної та соціальної політики. Приймаючи активну участь у процесі прийняття законів та інших рішень, вони здійснюють законодавчу ініціативу, роблять висновки щодо законопроектів та беруть участь у роботі уряду, парламенту та його комітетів. Тому регіони та місцеві торговельні палати

взаємодіють із регіональними та міськими органами влади та беруть участь у прийнятті рішень щодо їх економічного розвитку. Водночас вони виходять не з політичних інтересів будь-якої партії, а із загальних інтересів усього суспільства, що має принципове значення для стабільності їхньої власної структурної економічної політики.

Правовою основою створення та діяльності ТПП є спеціальне чи загальне законодавство країни, а в деяких випадках і її власний статут [9]. Закон передбачає, що ТПП не залежить від держави. Тому він має повну фінансову незалежність у формуванні та виконанні бюджету та свободу приймати рішення на загальну користь, незалежно від поглядів окремих осіб або груп.

Державний контроль зазвичай здійснює Міністерство економіки, яке передбачає розслідування скарг на діяльність ТПП (наприклад, відмову палати видавати сертифікати походження чи легітимність обрання керівного органу), а також як бюджет та фактичні умови видатків. Однак слід зазначити, що торговельна палата в даному випадку є частиною національної ієрархії та підпорядковується державним установам, хоча це лише в так званій «визначеній сфері діяльності» [10]. Саме тому ТПП є одним із важливих елементів у системі збільшення обсягів бізнесу в Україні та ефективності його діяльності, від цього залежить загальний економічний розвиток країни та її іміджу на зовнішніх ринках.

Взаємодія між національним бізнесом ТПП, його зв'язки з державними органами та суспільством у цілому. Завдяки діяльності добровільних асоціацій загалом та ТПП зокрема, яка в свою чергу все частіше розглядається в літературі [11]. ТПП також розробляє питання міжнародної торгівлі та політики, закони та положення про міжнародну торгівлю, виставки тощо.

Засади управління та організаційної структури ТПП відповідно до її ролі в суспільстві, з одного боку, відповідають принципу демократії, тобто вимагають від членів ТПП відповідальності та обрання керівного органу. З іншого боку, як правило, вони характеризуються міцною структурою

виконання гілок, призначеною для обслуговування членів та виконання вищезгаданих функцій.

Вищим органом керування всіх торгових палат є загальні збори або представницькі збори. Повноваження Генеральної Асамблеї включають прийняття статуту, процедури обрання керівного органу ТПП, розвиток основних видів діяльності, визначення масштабів членських внесків й зборів за послуги та затвердження кошторису витрат. Загальні збори акціонерів обирають голову, раду директорів та президію, а їх обов'язки визначаються статутом. Під час засідання членства ТПП його діяльністю керує рада директорів. Торгова палата підтримує тісний контакт з новинами, радіо та телебаченням. Метою таких контактів є надання інформації, розуміння громадськості та пояснення проблем, з якими вони зіштовхуються [12].

Налагодити ефективний діалог та конструктивну співпрацю між бізнес-структурами, малими та середніми підприємствами, представниками органів державної влади та місцевого самоврядування для спільної роботи щодо впровадження рішучих реформ для протидії корупції, покращення бізнес-середовища для підприємництва. Не менш важливим є вдосконалення прозорості бізнесу, запровадження простих та зрозумілих процедур ліцензування та лібералізації національної системи.

Регулювати та контролювати здійснення підприємницької діяльності підприємств, ефективно захищати законні права та інтереси підприємств та зміцнювати взаємну довіру між органами влади та підприємцями [13]. ТПП у підприємницькій діяльності відіграє важливу роль у встановленні тісних господарських зв'язків із підприємствами посилення економічних показників країни, полегшення ведення бізнесу в кризові часи, що є доволі актуально.

Отже, ТПП сприяє розвитку торговельних зв'язків, укладання довгострокових договорів, полегшення та покращення зовнішньо-економічних відносин із резидентами як іноземних країн так і внутрішню торгово-промисловою діяльністю, що очевидно покращує в цілому добробут населення.

1.2. Аналіз напрямів діяльності Торгово-промислової палати України.

Згідно Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» в ТПП України здійснює свою діяльність відповідно до даного закону, інших законів, нормативно-правових актів та свого Статуту. Виконуються представницькі функції в Україні та за кордоном, об'єднують ТПП та координують їх діяльність. ТПП відкриває представництва та філії в інших країнах, створює змішані торгові палати, бізнес-комітети та інші спільні організації з іноземними організаціями-партнерами в Україні та за кордоном.

За згодою ТПП ведеться неурядовий реєстр українських підприємств, фінансовий стан яких свідчить про їх надійність як ділових партнерів в Україні та за кордоном. ТПП України має право отримувати інформацію та матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань, від різних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади в установленому порядку. Закон регламентує діяльність Міжнародного комерційного арбітражного суду та Морської арбітражної комісії, які діють під егідою ТПП, і їх діяльність регулюється законодавством України.

Рис. 1.2. Основні характеристики торгово-промислової палати [15]

Нарешті, кінцевий шостий пункт містить інформацію щодо ТПП України, яка представляє інтереси своїх членів у Міжнародній торговій палаті та інших міжнародних бізнес-організаціях [14].

Основним завданням ТПП є створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, сприяння загальному розвитку наукових, технологічних і торговельних відносин між українськими підприємцями та іноземними підприємцями, представництво інтересів членів палати в економічній діяльності в Україні та за кордоном.

Система ТПП забезпечує Україні сприятливе бізнес-середовище, створює та розширює можливості для розвитку бізнесу, відкриваючи нові внутрішні експортні ринки, а також сприяє динамічній інтернаціоналізації українського бізнесу та активно інтегрується у світову економіку, покращує інституційне середовище в процесі діалогу між підприємствами і урядом та надають послуги, необхідні підприємствам.

Основні функції та напрями роботи ТПП можна сформулювати таким чином: [13]

По-перше, представляти та захищати інтереси підприємців (підприємництво-держава). Це класична особливість усіх торгових палат світу. Вона має на меті встановлення впливу сектора бізнесу на державну політику, особливо шляхом закріплення позицій та результативності підприємництва уряду на державному рівні. Ця функція використовує наступну реалізацію послуг ТПП в Україні: налагодження комунікації з членами, різні анкетування, участь у громадському обговоренні через заходи ознайомлення з комітетом, організаційні зустрічі представників національних установ адміністративна влада, пов'язана з бізнесом тощо.

По-друге, створення ділового середовища та налагодження ділових контактів (b2b). Ця функція призначена для вдосконалення бізнес-процесів на національному та міжнародному рівнях, інтеграцію в міжнародну економіку, а отже, й стимулювання загального розвитку національної економіки.

Ця функція організовує бізнес-делегації шляхом проведення виставок та ярмарків, ділові виставки та форуми, економічні конференції. Форум потрібен для того, щоб представити потенціал нашої країни іноземним інвесторам та забезпечити експортерів інформаційною безпекою, щодо надання нових можливостей та комерційних пропозицій [15].

По-третє, підтримка підприємницької діяльності та надання бізнес- послуг. Функція застосовується у сфері професійних операційних послуг підприємцям. Вона реалізовується шляхом видачі сертифіката походження на товари, далі сертифікати та перепустки, що засвідчують форс-мажорні обставини. Також заклади ТПП проводять різні лабораторні обстеження, правові консультації за договорами, легалізація права власності, переклад, навчання та перепідготовка персоналу тощо [16].

Визначивши основні аспекти сфери роботи ТПП в Україні, а також їх функції у сфері розвитку підприємництва, необхідно розглянути вплив діяльності ТПП в Україні на розвиток підприємництва в цілому.

На рис. 1.3 зображено процес стимулювання підприємницької діяльності за його типовістю з метою визначення місця ТПП у цьому процесі. Так, згідно класифікації Н. С. Кшиштофа серед видів зовнішнього стимулювання можна відокремити дві категорії: ринок та державу, відповідно до ступеня впливу, рівня ринкової економіки країни та лібералізації її внутрішньої політики. Організаційні стимули забезпечує зовнішній ринковий механізм, який є своєрідним розвитком бізнесу поза стінами підприємства.

Схожа роль ТПП в Україні враховується їх юридичним статусом – це недержавні установи, в яких встановлюються вільні основи членства, тому діяльність таких інститутів регулюється ринковим механізмом. До внутрішніх типів стимулювання належать мотивація самого суб'єкта господарювання, а також інші заходи, які покращують його роботу [17].

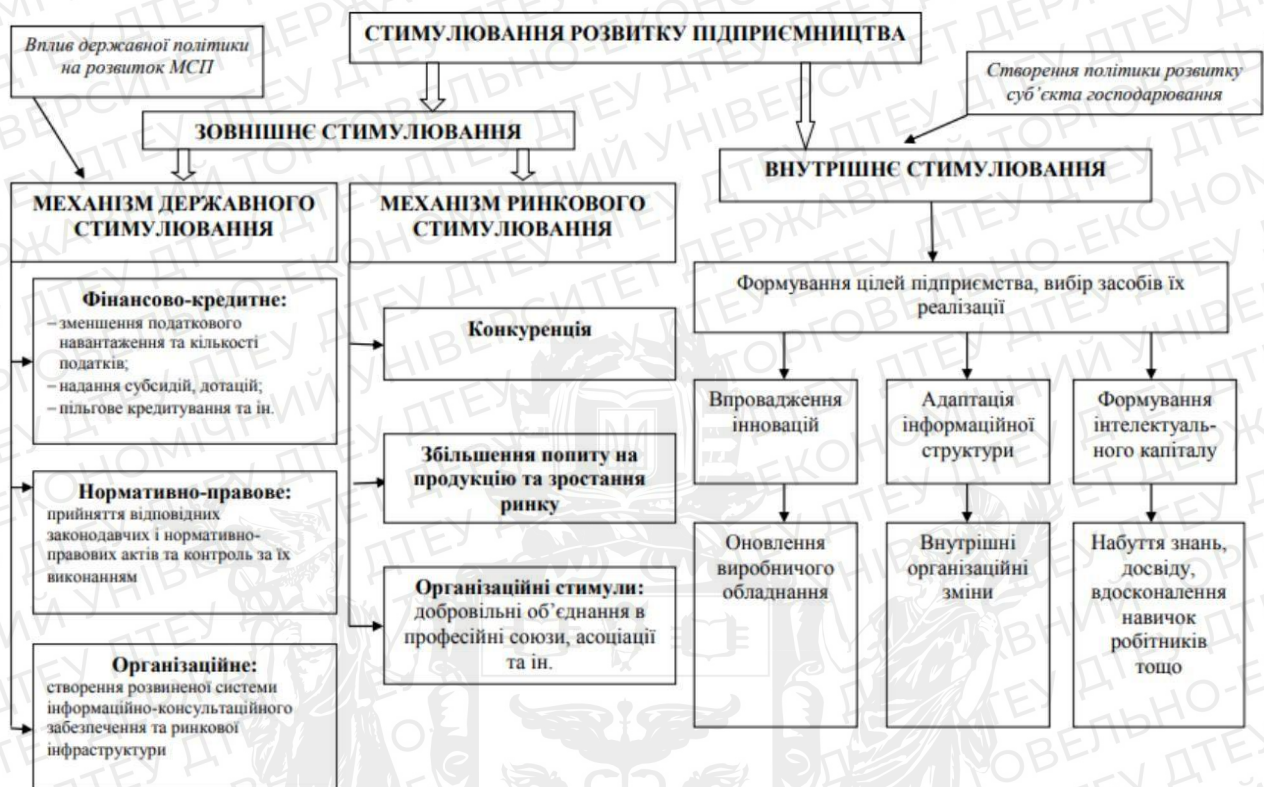

Рис. 1.3. Процес стимулювання розвитку підприємницької діяльності [12]

Система ТПП України має 70 представників у 56 країнах світу та підписала 174 угоди про міжнародне співробітництво з іноземними організаціями-партнерами. ТПП України виступає засновником та координатором 45 двосторонніх бізнес-комітетів.

Малі та середні підприємства у складі ТПП у відсотковому співвідношенні становлять 85 %, а 15 % – великі компанії, включаючи: ВАТ «Укрнафта», ВАТ «Запоріжсталь», ТОВ «Метінвест Холдинг», ВАТ «Турбоатом», ВАТ «Мотор-Січ», ДП «Антонов». Серед членів палати понад 60 бізнес-асоціацій країни: Українська асоціація якості, Українська асоціація підприємств легкої промисловості «Укрлегпром» та Українська турецька бізнес-асоціація TUID [2].

На сьогоднішній день до ТПП входять вісім тисяч суб'єктів підприємницької діяльності. До обласної структури ТПП входять Центральна ТПП та двадцять п'ять обласних торгово-промислових палат [18].

ТПП здійснює підприємницьку діяльність лише в межах, необхідних для виконання своїх статутних завдань. Одержаний прибуток не розподіляється між членами ТПП, а використовується для виконання їхніх статутних завдань. ТПП несе відповідальність за всі свої обов'язки та майно. ТПП не несе відповідальності за зобов'язаннями своїх членів, також і члени ТПП не несуть відповідальності за своїми зобов'язаннями. Назва «ТПП» та її фрази можуть використовуватися лише для організацій, створених відповідно до дійсного закону [19].

Основними завданнями ТПП є: 1) сприяти розвитку експорту вітчизняних товарів та послуг, надавання практичної допомоги бізнесу у проведенні торговельно-економічної діяльності на зовнішньому та внутрішньому ринках, а також розвивати нові форми взаємовідносин; 2) представляти та зацікавлювати членів ТПП в господарській діяльності в Україні та за кордоном; 3) організувати взаємодії між комерційними структурами та координувати їх відносини з державою перед державними інституціями; 4) приймати участь у професійному навчанні та організаціях експертного стажування в Україні та за кордоном громадян України у сфері підприємництва, розвитку конкуренції у формуванні реалізації національних та міждержавних планів у даній сфері; 5) надавати довідково-інформаційні послуги про діяльність українських та іноземних підприємців, базову інформацію про некомерційну таємницю; 6) допомагати в організації інфраструктури для бізнес-інформаційних послуг; 7) надавати сервіс з торгово-економічної діяльності іноземним компаніям та організаціям; 8) розвивати та встановлювати відносини з іноземними підприємцями та організаціями, які їх об'єднують чи представляють, а також брати участь у роботі міжнародних неурядових та інших спільних організацій; 9) сприяти розвитку комерційної торгівлі та інших коректних практик, а також брати участь у розробці правил професійної етики конкуренції в різних сферах бізнесу, промисловості, профспілок та підприємницьких асоціацій; 10) виконувати інші завдання, передбачені статутом та ін.

Висновки до розділу 1.

Визначено, що ТПП відіграє важливу роль у налагодженні тісних взаємовигідних зв'язків зі сферою підприємництва, про що свідчать історія походження зародження палати у світовому масштабі та на теренах власної держави.

Розкрито, що уособлення підтримки бізнесу залучення нових членів до ТПП сприяють полегшенню співпраці палати та бізнесу за такими напрямками: економіка; соціальні відносини; нормативно-правова регуляторика.

Доведено, що діяльність ТПП регламентується за всіма обласними департаментами чинним законодавством, але, якщо палата розглядає окремий випадок на локальному рівні, тоді співпраця палати із бізнесом, має здебільшого індивідуальний характер. Найбільш вагомим спільним питанням ТПП та бізнесу виступає саме зовнішньоекономічна діяльність, наприклад, завдяки чому такі торговельні посередники, як: дистриб'ютор, дилер, митний брокер, чи будь який інший іноземний суб'єкт діяльності, мають можливість відносно оперативно здійснювати переміщення товарів між країнами, експортно-імпортним, імпоротно-експортним чи транзитним режимом, з подальшими операціями доведення товару до кінцевого споживача. Зовнішньоекономічна діяльність відіграє надзвичайно важливу роль у взаємозв'язку ТПП та підприємництва, бо усі процеси, пов'язані із здійсненням господарської діяльності за межами країни для підприємства покращують добробут відразу 3-х сторін: в першу чергу – це бізнес як всередині країни, так і за її межами; а також ТПП, надаючи послуги із оформлення товарів та послуг, набуває ваги ключової ланки у покращенні економічного клімату країни в цілому.

РОЗДІЛ 2

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ.

2.1. Оцінка середовища функціонування Торгово-промислової палати України.

На сучасному етапі ТПП активно взаємодіє з Кабінетом Міністрів України та Комітетами Верховної Ради України. Даний спосіб комунікації, лише збільшує можливості розаитку діалогу між владою та бізнесом, а також сприяє розвитку мережі членів ТПП у розрізі регіонів України (рис. 2.1).

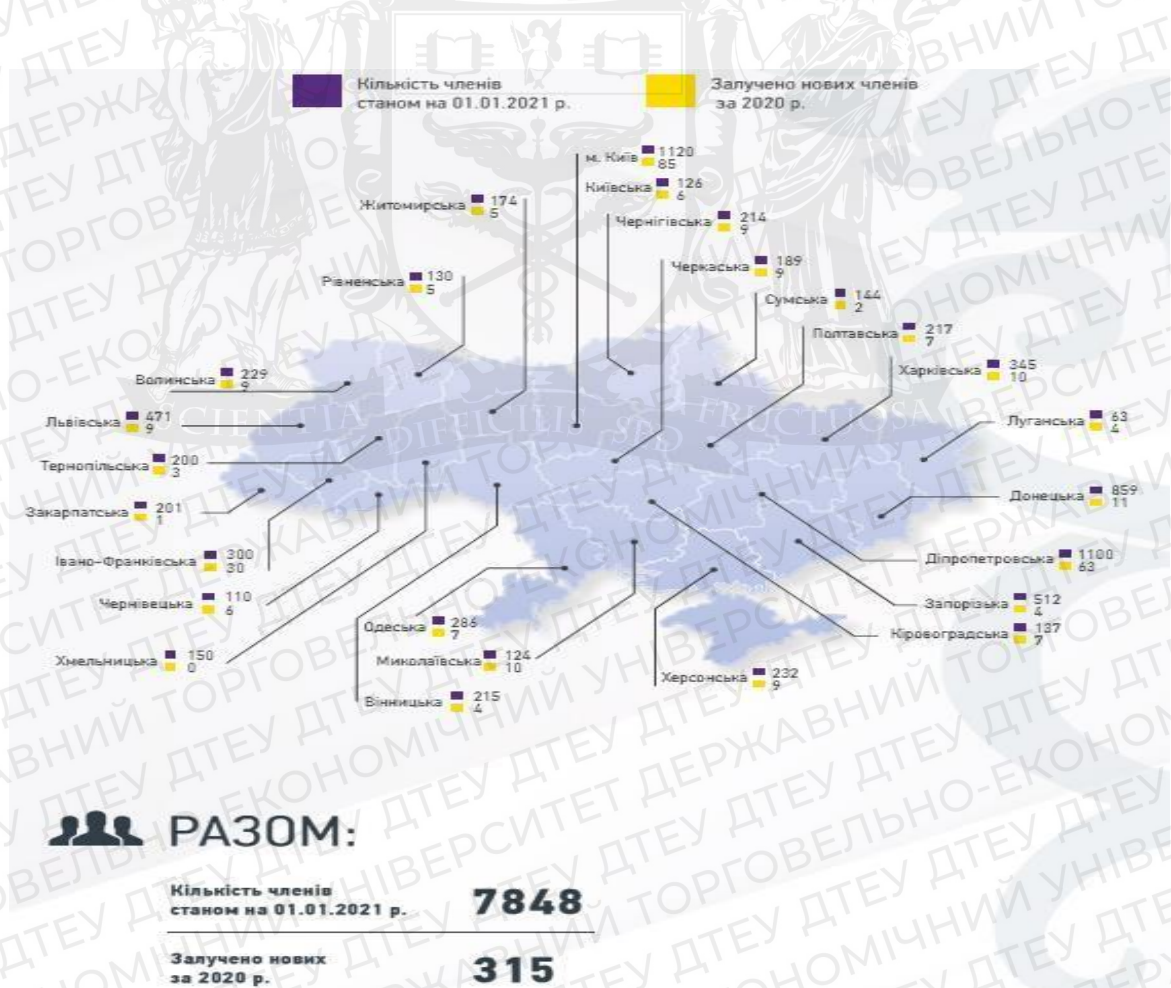

Рис. 2.1. Регіональна структура членів ТПП України [17]

Активно бравши участь у засіданнях Федерації світових палат та Європейської торгової палати надає більш тісну співпрацю з Європейським Союзом та іншими країнами світу.

Участь у системі ТПП України надає: представництво та захист інтересів бізнесу; сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та експорту; пошук вітчизняних та іноземних партнерів; приймання участі у ділових заходах та міжнародних делегаціях з тисячами членів ТПП; одержання комерційних оферт від національних та закордонних компаній [29].

Розглядаючи статистичні дані, кількості членів ТПП України, за весь час та порівнюючи із кількістю залучених нових членів за 2020 р. Можна відмітити окремо членство за різними областями країни, наприклад, першість за загальною кількістю членів станом на перше січня 2021 р. належить очевидно м. Києву із показником у 1 120 членів, адже більшість підприємств зосереджено саме в столиці. Наступне – друге місце – посідає Дніпропетровська область з кількістю 1 100 членів палати (одна з найбільш економічно розвинених областей країни), і на третьому місці розташувалась Донецька область із показником у 859 членів ТПП [11].

Найменша загальна кількість членів за весь час належить таким областям, як: Миколаївська, Чернівецька та Луганська, – 124, 110 та 63 члени відповідно, що зумовлено меншою кількістю підприємств і недостатньою підприємницькою активністю у даних областях [16].

Залучення нових членів до ТПП України за 2020 р. не кардинально відрізняється від статистики членства за весь час її існування, так, наприклад, найбільша кількість залучених членів за 2020 р. належить м. Києву із показником – 85 нових членів, наступною є Дніпропетровська область – 63 члена, далі слідує Івано-Франківська область – 30 членів [19].

Розглядаючи найменшу кількість залучення нових членів до ТПП у 2020 році, можна відмітити Сумську область – 2 нових члени, Закарпатська – 1 залучений і найгірші показники бізнес-активності продемонструвало м. Хмельницький – жодного нового залученого до лав ТПП України [20]ю

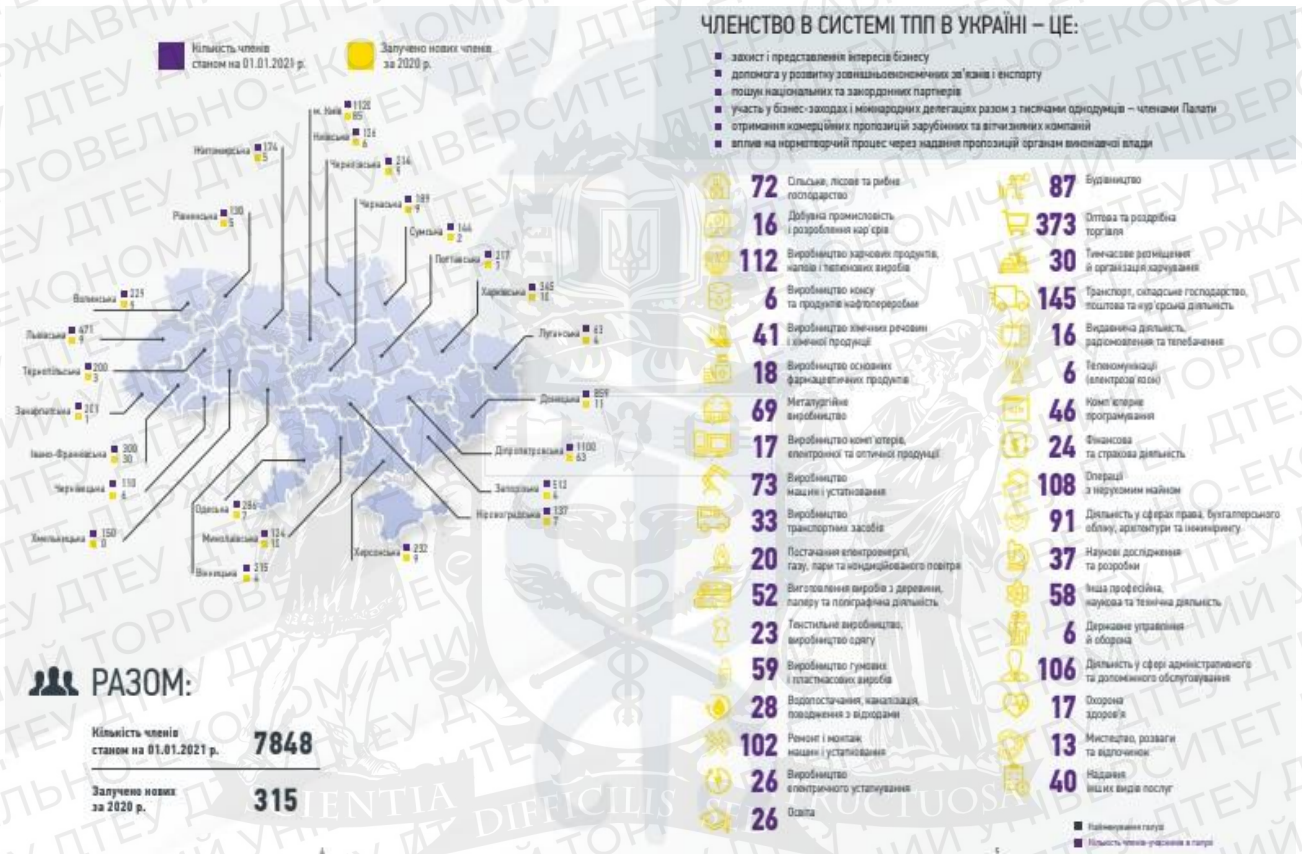

Рис. 2.2. Членство в системі ТПП України у галузевому розрізі [10]

В контексті кількості нових членів за 2020 рік та членів за весь час, також потрібно розглянути і галузі, у яких працюють члени-учасники ТПП України. На рисунку 2.2 зображено найменування галузі та кількість залучених у 2020 р. членів-учасників ТПП за кожною з них. Аналізуючи інформацію, наведену на рисунку, можна зазначити, що 373 члени-учасники галузі оптової та роздрібною торгівлі є найбільшими групами за кількістю учасників ТПП. Далі за кількістю учасників розташовується транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, одним словом – логістична інфраструктура – з кількістю у 145 учасників [11].

Третьою за кількістю залучених членів-учасників є виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 112 членів-учасників, варто зазначити, що у цій сфері господарської діяльності присутні здебільшого малі та середні підприємства, частка яких складає 85 %, адже ці види бізнесу є найбільш доступними для започаткування власного стартапу пересічним громадянином.

Вдалим прикладом є відкриття власної кав'ярні, виробництво стаканчиків одноразового використання, в тому числі, вафельних стаканчиків, індивідуальний продаж товарів та послуг, особливо через електронні торговельні майданчики (маркетплейси), дропшипінг тощо, що особливо актуально в часи пандемії та карантинних обмежень. [20]

Три найменш представлені галузі членами-учасниками ТПП – це виробництво коксу та продуктів нафтопереробки, телекомунікації (електрозв'язок) та державне управління і оборона (по 6 членів-учасників на кожну з означених сфер бізнесу). Це пов'язане із тим, що зазначеними сферами бізнес-активності опікується великий бізнес, частка якого складає 15 %, або держава (як у випадку державного управління й оборони). [22]

Як для ТПП, так і для країни та світу 2020 рік став складним періодом. Нові умови праці та швидка адаптація до стану навколишнього середовища, які без підтримки влади та розуміння підприємствам подальшого ведення господарської діяльності в часи пандемії призупинило розвиток економічних процесів, при яких досить важко подолати вплив карантинних обмежень. Тому ТПП в продовж останніх двох років надає посильну допомогу підприємцям.

З першого дня локдауну для боротьби з COVID-19 робота ТПП була налаштована на дистанційне обслуговування, а вона почала забезпечувати безперебійне надання повного сервісу для усіх підприємств розташованих на території країни. ТПП було створено низку нових інсайтів.

За підтримки Посольства Великої Британії в Україні ТПП України, Чернігівська, Донецька та Запорізька ТПП допомагали виробникам засобів

індивідуального захисту здійснювати підготовку технічної документації, яка доводить, що їхня продукція відповідає вимогам законодавства України та Європейського Союзу [16].

Комітетом розвитку малого та середнього бізнесу Дніпропетровської ТПП було підготовлено онлайн-посібник «Карантин в Україні: наслідки та рекомендації для бізнесу». За підтримки Програми ООН із відновлення та розбудови миру та за фінансової підтримки ЄС Донецькою і Запорізькою ТПП було впроваджено проєкти: «Антикризова платформа», «Єднаємо бізнес Донеччини – перемагаємо кризу разом», «Єднаємо бізнес Запорізького регіону – перемагаємо кризу разом» [29].

Центр інформаційної підтримки бізнесу Запорізької ТПП за підтримки ЄБРР в рамках ініціативи «EU4Business» Європейського Союзу провів череду вебінарів, зокрема, на теми: «Карантин в Україні та форс-мажорні обставини», «Фандрейзинг та гранти VS наслідки пандемії», «Експорт після карантину: як диверсифікувати ризики» тощо. [17]

Київська ТПП здійснювала моніторинг впливу обмежувальних заходів на діяльність підприємців МСБ та формувала пропозиції з мінімізації негативних наслідків на бізнес, які було направлено Голові Київської міської державної адміністрації Кличку В. В.

Члени Київської ТПП спеціально для представників малого та середнього бізнесу розробили безкоштовну платформу з відповідями на найпоширеніші запитання, що виникають під час карантину. Для розміщення інформації з актуальних питань та її обговорення було запроваджено онлайн- журнал «The Chamber Review». [19]

Ще на початку пандемії Київська обласна ТПП виділила на потреби медицини близько 100 тисяч гривень, а також звернулася до бізнесу з проханням допомогти медичним закладам Київщини у боротьбі з епідемією.

Львівська ТПП стала співзасновником Благодійної програми COVчег – екуменічного соціально-медичного проєкту з надання медико-соціальних

психологічних протиепідеміологічних заходів у боротьбі з COVID-19 у Львівській області. [21]

Центром бізнес-освіти Одеської ТПП було розроблено нову концепцію: «Інноваційно-професійний підхід до бізнесу та програма бізнес-підтримки», в рамках якої було організовано 10 бізнес-діалогів (інтерв'ю) з експертами та провідними фахівцями щодо нових тенденцій у світі бізнесу, ефективних інструментів для вирішення проблем під час пандемії тощо.

У 2020 р. було започатковано новий проєкт «Бізнес-клуб» при Харківській ТПП. Формат бізнес-клубу передбачає спільне обговорення актуальних для бізнесу тем, вирішення проблемних питань та встановлення нових контактів. Заходи проводилися із дотриманням усіх карантинних вимог.

Херсонська ТПП створила Youtube-канал, який допоміг підтримувати комунікацію з бізнесом під час карантину, надав можливість членам і партнерам ХТПП розповісти про себе на міжнародній онлайн-платформі [12]. Змінилась і робота арбітражної установи при ТПП України. У 2020 р. Українське Бюро ТПП затвердило регламенти МАК і МКАС при ТПП України, з метою стандартизації та розширення використання електронних технологій під час дистанційного арбітражного розгляду справ. Зміни регламенту стали своєчасною реакцією на вплив міжнародних карантинних обмежень для бізнесу і на міжнародний комерційний арбітраж. [15]

Отже, ТПП постійно здійснює внесок у підтримку підприємництва в таких складних умовах для всіх областей країни, що допомогло інтегруватися в новітні електронні технології та прискорити процес діджиталізації усіх бізнес-процесів.

2.2. Напрями вдосконалення діяльності ТПП України в контексті сприяння розвитку підприємництва.

Вдосконалення діяльності ТПП України є важливим завданням, спрямованим на забезпечення ефективної підтримки розвитку підприємництва в нашій країні. На сучасному етапі ТПП України активно впроваджує систему послуг з метою активізації міжнародної діяльності та співпраці (рис. 2.3).

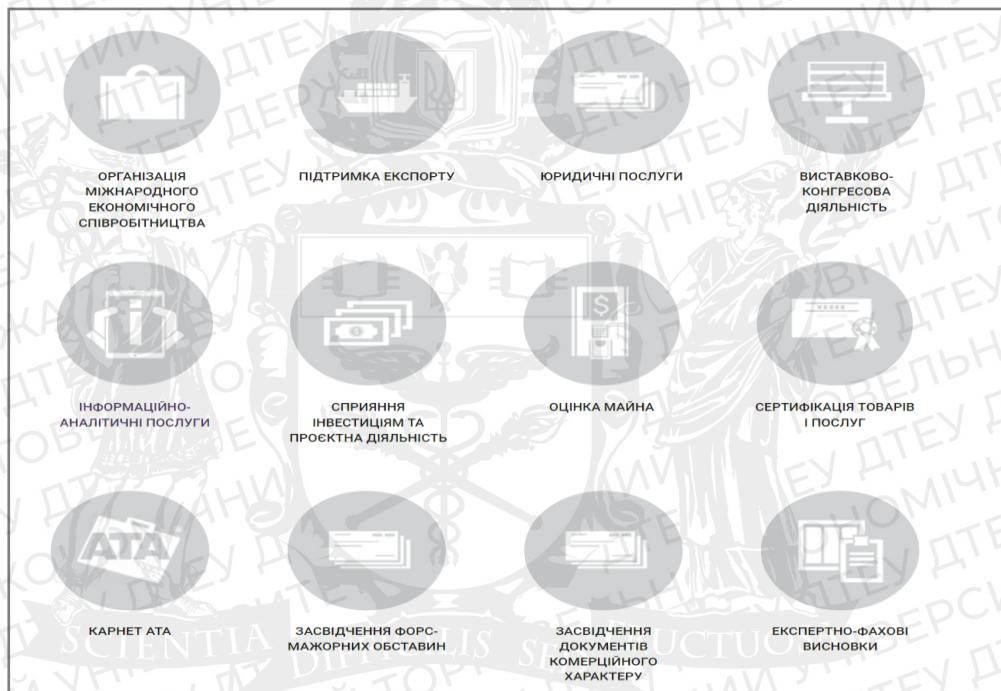

Рис. 2.3. Види послуг Торгово-промислової палати України.

Джерело: <https://uccr.org.ua/>

Аналізуючи досягнення ТПП України на підставі звіту 2022 р. (uccr.org.ua) можна констатувати про такі напрями її діяльності:

- за звітний рік було прийнято 226 нових членів (всього 7489 членів);
- функціонувало 18 галузевих комітетів підприємців при ТПП;
- діяльність здійснювали 50 комітетів підприємців при регіональних ТПП;
- впродовж року було проведено 450 міжнародних ділових заходів;
- укладено 8 меморандумів про співпрацю з країнами ЄС та світу;
- активно працювали 86 представників ТПП за кордоном;
- опрацьовано 700 запитів українських компаній та 400 іноземних запитів;
- активізовано участь у міжнародних проєктах для розвитку бізнесу (рис. 2.4).

Міжнародні проекти для розвитку підприємництва, бізнесу та економічної активності

- Проект «Фінансова та інформаційна підтримка релокації МСП під час війни» (USAID)
- Проект «Розвиток бізнес-сектору України» (USAID)
- Програма «Конкурентоспроможна економіка України» (USAID)
- EU4Business: Connecting Companies (East Invest-3).
- EU4Business: Конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП (GIZ)
- Програма SURE (GIZ)
- Проект «Допомога українським компаніям у виході на міжнародні ринки» (GIZ)
- SMP-COSME-2021-EEN
- EUKRAINE - WOMEN Uptaking rural Business
- Fit for Partnership with Germany
- Erasmus for Young Entrepreneurs, Європейська Комісія, SMP
- Проект «Зміцнення членських бізнес-об'єднань мікро-, малих і середніх підприємств в Україні», (ПРООН в Україні у співпраці з Міністерством економіки України і за підтримки Швейцарії).
- «Антикризова платформа «Об'єднаний економічний фронт двох регіонів» (ПРООН в Україні)
- Антикризова платформа «Єднаємо регіональний бізнес – перемагаємо разом!». (ПРООН за фінансової підтримки Європейського Союзу)
- Проект Міжнародного Торгового Центру (ITC) Сприяння виходу малих і середніх підприємств плодоовочевого сектора на зовнішні ринки та включення їх у ланцюжки доданої вартості. Донор: Посольство Швеції в Україні
- Проект Міжнародної Організації з Міграції (IOM) та ТПП України «Відновлюйся та експортуй: супровід з питань експорту та виходу на нові ринки»
- Освітня програма «Європейський енергоменеджер-EUREM»
- Служба Старших Експертів (SES)

**Рис. 2.4. Участь Торгово-промислової плати України
у міжнародних проектах у 2022 р.**

Джерело: <https://ucci.org.ua/>

Основною діяльністю ТПП України в наданні консультацій і послуг українським підприємствам щодо розвитку їх експортної діяльності можна віднести: 1) аналітичні огляди та маркетингові дослідження внутрішнього та закордонних ринків товарів і послуг; 2) огляди потенційних ринків у вигляді статистичних звітів щодо продукції підприємства на обраних ринках; 3) інформація та консультації щодо торгових правил, законів і звичаїв різних країн; 4) звіти про вимоги до товару щодо: безпеки, сертифікації, маркування, ринкових стандартів, законодавчого регулювання, застосування регламентів і директив до товару; 5) комплексна інформація про режими доступу товару на ринки інших країн, зокрема, про визначення коду товару, ставки ввізних мит, пдв, акцизів, вимоги для отримання пільг, обмеження; 6) список потенційних партнерів на обраних ринках зарубіжних країн; 7) адресна інформація про виробників товарів і послуг, імпортерів визначеної продукції за кордоном; 8)

аналіз вимог до товарів і підприємств при експорті товарів до ЄС; 9) аудит відповідності характеристик продукції вимогам директив і стандартів ЄС тощо.

Необхідно також зазначити, що деякі напрями для покращення діяльності ТПП в контексті сприяння розвитку підприємництва можуть включати:

1. *Розширення партнерських зв'язків.* Зміцнення співпраці з урядом, регіональними та місцевими органами влади, міжнародними торговими організаціями та іншими структурами для створення сприятливих умов для підприємництва та розширення міжнародного бізнесу.

2. *Розвиток послуг для підприємців.* Розширення набору послуг, які надає палата, зокрема консультативна підтримка, навчальні програми, фінансові послуги, підтримка в галузі експорту та імпорту, доступ до фінансування та інвестицій.

3. *Формування інноваційної екосистеми.* Сприяння розвитку інноваційного підприємництва шляхом створення інкубаторів, технопарків, підтримки стартапів та сприяння технологічному трансферу між галузями.

4. *Залучення молодих підприємців.* Розвиток спеціальних програм та ініціатив для підтримки молодих підприємців, створення мережі менторства та навчальних центрів, спрямованих на підготовку та розвиток молодих підприємців.

5. *Забезпечення доступу до інформації та ресурсів.* Розроблення онлайн-платформи, де підприємці можуть отримати необхідну інформацію, документацію та ресурси, необхідні для успішного ведення бізнесу.

6. *Сприяння економічному законодавству.* Активна участь у процесі створення та вдосконалення економічного законодавства, спрямованого на покращення підприємницького клімату, спрощення бізнес-процедур та забезпечення правової стабільності.

Висновки до розділу 2

Визначено, що роль ТПП: вона виконує важливу роль у сприянні розвитку підприємництва в країні. Вона є представником і голосом підприємців, які допомагають вирішувати їхні проблеми, захищати їхні інтереси і створювати сприятливі умови для бізнесу.

Розрито позитивні аспекти середовища: у оцінці було виявлено деякі позитивні аспекти середовища, в якому діє ТПП. Це включає наявність правового та нормативного базису, який регулює діяльність палати, а також певний рівень сприйняття та визнання її ролі в громадськості та бізнес-середовищі.

Виклики та недоліки: Однак, в оцінці також були виявлені деякі виклики та недоліки, з якими зіштовхнулася ТПП. Це може включати обмежені фінансові ресурси, недостатню інформованість підприємців про її послуги та можливості, а також недостатню координацію з іншими структурами влади та бізнес-організаціями.

Потреба в удосконаленні: На основі оцінки можна зробити висновок, що існує потреба в удосконаленні діяльності ТПП. Це може включати зміцнення фінансової бази, підвищення обізнаності підприємців про послуги палати, посилення співпраці з іншими заінтересованими сторонами та вдосконалення внутрішніх процесів.

Доведено, що середовище функціонування ТПП показала, що хоча є позитивні аспекти, проте є потреба в удосконаленні для забезпечення більш ефективного та впливового функціонування палати. Це дозволить палаті більш ефективно виконувати свою роль у сприянні розвитку підприємництва в Україні та забезпечити підтримку інтересів підприємців.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведені у роботі дослідження дозволяють зробити акцент на таких висновках.

Хоча ТПП є частиною корпоративної структури стимулювання бізнесу, але вона не має прямих важелів впливу, щоб безпосередньо впливати на її розвиток. Торгово-промислові палати надають «стимули», створюючи сприятливі умови для ведення підприємницької діяльності, шляхом демократичних процедур, які впливають на національну політику, а також підтримують інтерес бізнесу.

ТПП відіграє важливу роль у розвитку підприємництва в Україні, що в свою чергу здійснюється за допомогою об'єднання господарюючих суб'єктів, сприяння діалогу між підприємством членом ТПП та урядом, вдосконаленням умов бізнес- зв'язків на регіональному і міждержавному рівнях, надання консультацій та необхідних послуг.

ТПП України надає низку послуг підприємству, а саме:

- надання юридичних послуг;
- послуги зовнішньо-економічної діяльності;
- надання патентно-ліцензійних послуг;
- надання перекладацьких послуг;
- надання сертифікатів про походження товарів;
- штрих-кодування.

Усі послуги є невід'ємною частиною українських експортерів у міжнародній торгівлі. Членство української ТПП збільшується за рахунок експортоорієнтованих підприємств. Ключовим аспектом є зосередженість ТПП саме на мале підприємництво, адже саме даний розмір підприємства становить 85 % із загального обсягу малих, середніх та великих підприємств. Більшість членів торгово-промислових палат також є власниками малого бізнесу. Саме з

малого підприємства власники бізнесу розвивають його до середнього або ж великого підприємства, також послугами малого підприємства кожен споживач користується щодня, що зводиться до таких галузей господарської діяльності як: готельно-ресторанний бізнес, роздрібна та дрібно-роздрібна торгівля як продовольчими так і не продовольчими товарами й, зокрема, послугами, логістичні процеси, індивідуальний продаж, доставки на дім, «дропшиппінг» та інше.

ТПП також є активним учасником різноманітних економічних форумів, заходів, виставкових центрів, як на місцевому (локальному) так і міжнародному рівнях, що посилює зв'язки та взаємодію із національними та міжнародним партнерством, також ТПП допомагає експортно-імпортним українським підприємствам укладати програми стажування для керівних кадрів українських підприємств за межами країни, для обміну досвідом, покращення навичок та знань саме у даній діяльності.

За умов стрімкої соціалізації та діджиталізації, перед підприємництвом та ТПП постали великі виклики у 2020 році на, що були зосереджені загальні зусилля щодо взаємодії та співпраці бізнесу, влади та ТПП, це зумовило започаткування нових практик контактування та надання інформації один одному, саме тому більшість заходів та зустрічей ділових представників відбувалась шляхом он-лайн заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України від 17.03.2020 «Про торгово-промислові палати в Україні» // Відом. Верхов. Ради України, 1998. – № 13.
2. Про ТПП України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uccr.org.ua/about>
3. Апопій В.В. Комерційна діяльність на ринку товарів та послуг / В.В. Апопій: підручник. К.: НМЦ «Укоопосвіта», 2002. – 458 с.
4. Історична довідка про ТПП України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uccr.org.ua/about/history>
5. Спільна Українсько-Китайська ділова рада – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ucbc.org.ua/zasnovniki>
6. Інвестиційний портал «Про ТПП України» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://invest.uccr.org.ua/ua/about/uccr>
7. Виноградська А. М. Технологія комерційного підприємництва. / А. М. Виноградська – К.: ЦУЛ. – 2018. – 780 с.
8. Александрова Б. Торгово-промислові палати та активізація розвитку підприємництва: теоретичний аспект / Б. Александрова / Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економіка. – Випуск 43. – 2093. – С. 49-52.
9. Гурняк І. Проблематика реформування вітчизняного інституту торговопромислових палат / І. Гурняк // Формування ринкової економіки в Україні: науковий збірник. – Випуск 12. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018. – с. 73-78.
10. Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/Z970671?an=605307>

11. Чижиков Г. Економічні інтереси суб'єктів малого бізнесу в умовах інтеграції економіки України у світове господарство / Г. Чижиков / Економіст. – 2006. – № 3. – 483 с.
12. Виноградська А. М. Технологія комерційного підприємництва. / А.М. Виноградська. – К.: ЦУЛ. – 2018. – 780 с.
13. Лук'янець Т.І. Маркетингова політика комунікацій: / Навч. посібник / Т. І. Лук'янець. -К: КНЕУ, 2019. – 380 с.
14. Закон України «Про торгово-промислові палати в Україні» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/Z970671?an=1>
15. Місія, бачення та цінності ТПП – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ucco.org.ua/about/mission-vision-and-values>
16. ТПП // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – Т. 6 : Т – Я. – 768 с.
17. Криштоф Н. Державні системи та механізми підтримки підприємництва / Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні / Н. Криштоф: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (14–16 травня 2008 р., м. Ялта) / відп. ред. А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – с. 146-149.
18. Головна сторінка сайту ТПП – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ucco.org.ua/>
19. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 2.12.1997р. № 671/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – № 13. – с. 52.
20. Дж. Джастіс. Велика ілюстрована енциклопедія школяра / Дж. Джастіс; Іл. В. Баллен / переклад з англ. / К.: Махаон-Україна, 2018. – 492 с.
21. Господарський кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, від 16.01.2003 № 436-IV. Редакція від 06.10.2021

22. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : навч. посібник / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, І. Ю. Сіваченко та ін.; МОН України, Одес. держ. екон. ун-т. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 791 с.
23. Закон України від 01.08.2021 «Про зовнішньоекономічну діяльність» // Відом. Верхов. Ради УРСР (ВВР), 1991, № 29, ст. 377.
24. Рада з питань зовнішньоекономічної діяльності при Торгово-промисловій палаті України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uccr.org.ua/advocacy/rada-z-pitan-zovnishnoekonomichnoyi-diialnosti-pri-torgovo-promislovii-palati-ukrayini>
25. Загальна інформація щодо процедури засвідчення документів комерційного характеру ТПП – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uccr.org.ua/zagal-na-informatsiia-1>
26. Александрова Б. Зарубіжний досвід діяльності торгово-промислових палат та перспективи його застосування в Україні / Б. Александрова // Бізнес-інформ. Харків, 2019. — № 12. — С. 73–77.
27. Гурняк І. Проблематика реформування вітчизняного інституту торгово-промислових палат / І. Гурняк // Формування ринкової економіки в Україні: науковий збірник. — Випуск 12. — Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. — С. 73-78.
28. Александрова Б. Сучасні роль та функції Торгово-промислової палати України / Б. Александрова // тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток України і регіонів», 22-23 листопада 2019 р. — Запоріжжя, 2013. — С. 142-143.
29. Криштоф Н. Державні системи та механізми підтримки підприємництва / Н. Криштоф // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (14–16 травня 2008 р., м. Ялта) / відп. ред. А. Мазаракі. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. — С.146- 149.

30. Александрова Б. Торгово-промислові палати та активізація розвитку підприємництва: теоретичний аспект / Б. Александрова // Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економіка. — Випуск 43. — 2018. — С. 49-52.
31. Варналій З. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: [монографія] / за ред. З.С. Варналія. — К. : НІСД, 2018. — 820 с.
32. Добкіна-Недожій К. Торгово-промислова палата України: історико-правові аспекти виникнення та становлення / К. Добкіна-Недожій // Вісник прокуратури. — 2018. — № 8. — С. 120-124.
33. Александрова Б. Економічна ефективність неприбуткових організацій: методологія та особливості/ Б. Александрова // Культура народів Причорномор'я. — Сімферополь, 2018. — № 265. — С. 12-16.
34. Чижиков Г. Економічні інтереси суб'єктів малого бізнесу в умовах інтеграції економіки України у світове господарство / Г. Чижиков // Економіст. 2018. — № 3. — С. 44-47.
35. Щурик О.І. Система управління ефективністю діяльності підприємства в мінливих ринкових умовах / О.І. Щурик // Ефективна економіка. — 2016=8. — № 4. — С. 7-12.
36. Юхименко А.В. Ефективність діяльності підприємства під впливом зовнішнього середовища / А.В. Юхименко // Економічна думка. — 2019. — № 4. — С. 7-12.
37. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. / З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева; За заг. ред. З.Є. Шершньової. — К.: КНЕУ, 2018. — 680 с